

Rozhovor se Silvií Havlátkovou

Jan Dvořák

„Přístup lesníků i zemědělců k ochraně přírody se za 20 let zásadně změnil.“

Silvie Havlátková na Správě chráněné krajinné oblasti Šumava, respektive na Správě Národního parku Šumava, pod jejíž správu CHKO patří, pracuje už 22 let. Od roku 2015 je náměstkyní ředitele Národního parku Šumava a v její gesci je právě správa CHKO Šumava. V současné době pod jejím vedením pracuje 15 lidí, kteří mají na starosti kromě výkonu státní správy v oblasti stavební činnosti, lesnictví, zemědělství atd.

i péči o maloplošná zvláště chráněná území, kterých je 79 a památné stromy (přes 800), realizaci managementových opatření pro zachování či zlepšení stavu cenných biotopů, ochranu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, ale také ochranu krajinného rázu a dochovaných kulturních hodnot krajiny, což je také jedním z předmětů ochrany CHKO Šumava podle zřizovacího předpisu.

V jakém stavu je dnes CHKO s ohledem na ochranu těch nejvzácnějších lokalit. Jsou dostatečně chráněné?

Většina těch nejvzácnějších lokalit je chráněna jako maloplošná zvláště chráněná území. Ta

jsou podle mého názoru chráněna dostatečně, ale ještě tu máme další území, např. pralesovité zbytky porostů v hospodářských lesích napříč Šumavou nebo nivy přirozeně meandrujících vodních toků, která by si zasloužila tento statut

ochrany, ale ještě jsme se nedohodli s vlastníky pozemků. V tomto ohledu nás čeká ještě spousta práce.

Jak atraktivním prostředím je CHKO pro zájemce o výstavbu rekreačních objektů, komerčních objektů nebo i objektů pro trvalé bydlení?

CHKO Šumava vždy bylo a stále je atraktivní území jak pro podnikání, tak pro život nebo rekreaci. Mnoho lidí chce mít chalupu takzvaně na samotě u lesa. To je ale v přímém rozporu s předměty ochrany CHKO. Posláním oblasti je ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí; k typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření, včetně vodních toků a ploch, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní zástavba lidového rázu. A tak se snažíme zachovat typický ráz krajiny Šumavy a právě to generuje střety mezi ochranou přírody a stavebníky. Tlak na výstavbu, obzvlášť ve volné krajině, je obrovský a k tomu se zásadně změnil přístup stavebníků. Dnes každý druhý žadatel, který buď nedostane souhlasné stanovisko se stavbou, nebo případně musí přijmout nějaká omezení, se ohání právníky, odvolává se, soudí se. To znamená i obrovský tlak pro úředníky, kteří musí rozhodovat. Dnes musíme naše rozhodnutí dopodrobna vysvětlovat, odůvodnění jsou rozepsaná běžně na deseti stranách.

Říkáte, že se stavebníci častěji soudí, kdo je úspěšnější?

Musím říci, že v poslední době judikáty soudů dávají spíše více za pravdu ochraně přírody. Jednoduše řečeno, soudy uznávají přednost ústavního práva na příznivé životní prostředí a veřejného zájmu ochrany přírody a krajiny před soukromým zájmem. Pokud tedy žadatel neprokáže např. veřejný zájem u druhové výjimky (§56 ZOPK), tak stavbu neprosadí.

Necelých 60 procent území CHKO Šumava tvoří lesní společenstva a zhruba tři čtvrtiny z nich jsou ve správě státního podniku Lesy ČR. Mezi další velké vlastníky lesů na území CHKO patří státní podnik Vojenské lesy a statky ve vojenském újezdu Boletice. Jak probíhají jednání s vlastníky a správci těchto lesů, z nichž velká část patří mezi hospodářské?

Začnu vzpomínkou, která to možná dobře vykreslí. V roce 2001 jsem stála na vrcholu Boubína, kde probíhala těžba. Traktory přibližovaly dříví a za nimi nezůstávaly žádné stromy ponechané k zetlení, prostě na první pohled hospodářský les jako kdekoli ve vnitrozemí, mimo chráněná území. Dnes, po dvaceti letech, už tam takovou činnost neuvidíte. Dnes se už v rezervaci nehospodaří, realizují se pouze zlepšení struktury v minulosti lidskou činností pozměněných porostech a asanační zásahy proti kůrovci a na ostatním území probíhá přirozený nerušený vývoj lesních ekosystémů. Takže na tomto příkladu je vidět, jak se postoj lesníků mění.

Ovšem to je situace na specifickém území národní přírodní rezervace, tam se takový přístup přece očekává. Jak je to ale mimo rezervace?

Samozřejmě, že rezervace jsou z pohledu ochrany přírody specifickým územím, ale i v nich před dvaceti lety byl ten přístup diametrálně odlišný. A pokud se přesuneme mimo rezervace, tak i tam vidím pozitivní vývoj. Nutno přiznat, že k němu nám dopomohlo významnou měrou i vyplacení náhrady újmy za omezení lesního hospodaření. V roce 2005 se totiž v rámci novelizace zákona o ochraně přírody a krajiny do něj dostal § 58. Ten zjednodušeně řečeno říká, že každý vlastník lesa má právo na vyplacení újmy v případě, že je omezen ochranou přírody v hospodaření na svém majetku. Do té doby nám vlastníci vyčítali, že jim nepovolíme hospodaření a oni jsou na tom škodní. Po této novele většina vlastníků začala plně respektovat naše rozhodnutí jako orgánu

ochrany přírody. Ke změně přístupu přispívá také nová generace lesníků, která nastupuje. Ta už vnímá ochranu přírody jako legitimní součást i hospodářských lesů. No a v neposlední řadě jsou to také klimatické změny, které nás nutí přehodnocovat přístup nejen k těžbám, ale také k hospodaření s vodou. Tedy na území CHKO už vlastníci lesů dávno neprovádějí holoseče, přešli na podrostowní a výběrný způsob hospodaření, ponechávají doupné stromy a ani nepročišťují lesní meliorace. Dokonce už máme i první „vlaštovky“, kdy vlastník lesa sám připravuje revitalizaci pramenné lesní oblasti, což je takový přelomový přístup. Osobně vidím neuvěřitelný, z mého pohledu pozitivní pokrok a mám z toho upřímnou radost.

A jaký vývoj vidíte v té zemědělsky využívané části CHKO?

To je další velké téma, ve kterém naštěstí mohu také mluvit veskrze pozitivně. Chemii zemědělci dávno opustili, hnojí se minimálně a pouze tam, kde kolegové botanici vyhodnotí, že to je pro daný biotop prospěšné. Realizují se ve velkém speciální luční managementy a díky tomu se nám opět obnovují druhově bohaté louky s výskytem zvláště chráněných a vzácných druhů rostlin a živočichů. To vše se děje díky přístupu zemědělců, kteří také chápou nutnost ochrany přírody a udržitelného hospodaření. Tedy i v této oblasti se nahlížení na CHKO změnilo.

Jak jsou na tom ohrožené druhy, například perlorodka říční v Blanici?

Poté, co jsme v roce 2016 zjistili pokles populace perlorodky v Blanici pod 10 tisíc kusů, jsme odstartovali v souladu se Záchraným programem Perlorodky říční polopřirozené odchovy. Kromě odchovů jsme museli zahájit i speciální luční managementy v povodí Blanice. Stalo se totiž to, že po konci druhé světové války zůstalo skoro celé povodí neobhospodařované, zarůstalo, a tím se ochlazovalo území a následně i voda v řece. Perlorodka tak ztrácela potravu a příznivou teplotu vody pro rozmnožování už v tak těžkých podmínkách na horní hranici nadmořské výšky svého výskytu. Poslední ranou pak byla povodeň v roce 2002, která doslova spláchlá přes 70 procent celé populace perlorodky do husinecké vodní nádrže. Letos je to tak sedmý rok, co odchováváme perlorodku a v roce 2022 došlo k prvnímu výsadku 400 kusů perlorodek zpět do řeky. Dalších zhruba 60 tisíc malých perlorodek je připravených k doplnění populace v Blanici v nadcházejících letech.

Ale CHKO Šumava není jen o perlorodce, ale i o dalších vzácných druzích, kteří zde žijí...

Ano, na území CHKO se vyskytuje většina zvláště chráněných a vzácných druhů, které žijí i na území Národního parku Šumava. Tedy u nás se můžeme pochlubit tetřevem, tetřívkem, sokolem, rysem i vlkem nebo také losem. Populace tohoto největšího volně žijícího živočicha v Česku je stále okolo deseti kusů a těžištěm jeho výskytu je pravý břeh Lipna. Z rostlin budu jmenovat třeba endemitní druh hořeček mnohotvarý český, sklenobýl bezlistý nebo popelivku sibiřskou.

Na území CHKO Šumava je vyhlášených na 80 rezervací. Absolutní většina z nich byla vyhlášena po roce 1990, přesto jejich plocha tvoří jen asi sedm procent celé výměry CHKO Šumava. Jaký vývoj se očekává v této oblasti rozvoje, respektive vyhlášení dalších rezervací?

Pravdou je, že v devadesátých letech jsme na území CHKO měli rezervací opravdu poskrovnu. Proto jsme se snažili hlavně po roce 2000, abychom ta nejcennější území, perly CHKO Šumava, zaštitili ochranou maloplošného zvláště chráněného území. Samozřejmě nějaké tipy na možné vyhlášení rezervací máme. Naštěstí, i když tyto lokality nejsou vyhlášené jako rezervace, to neznamená jejich ohrožení nebo zánik. Je to vše hlavně o komunikaci s vlastníky a musím říci, že i v tomto ohledu se nám daří ve většině případů najít kompromis, nebo dokonce shodu na citlivém přístupu k dané lokalitě. Krásným příkladem jsou lokality v okolí Boubína, kde se nachází spousta malých pralesovitých zbytků lesních porostů, které mají status hospodářského lesa ve II. zóně CHKO, ale jeho vlastník tam nehospodaří. Sám totiž uznává, že si tyto kousky zaslouží ponechat samovolnému vývoji pro naše budoucí generace. ■

ING. SILVIE HAVLÁTKOVÁ

- Vystudovala obor revitalizace krajiny na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
- Po ukončení VŠ nastoupila v červenci 2000 na Správu NP a CHKO Šumava jako odborný pracovník útvaru ochrany přírody
- Od ledna 2015 je náměstkyní ředitele – vedoucí Odboru ochrany kulturní krajiny a CHKO Šumava